

VI HAR BESØGT SKOLEMUSEET

DANMARKS FØRSTE SKOLE LIGGER I GÆRUP

Af Pernille Pedersen
Foto Henrik Poulsen

Gærup Skolemuseum har med frivillige, lokale kræfter fået etableret en spændende fortælling om de progressive, reventlowske skoler og skabt en stor interesse i lokalsamfundet. På skolemuseet kan de noget unikt, de kan nemlig sammensætte en faglig dag for skoleelever, der sætter en nutidig skoledag ind i et skolehistorisk perspektiv, og i december kunne de frivillige fejre 240-års jubilæum for Danmarks første moderne skole.

I 1783 opstod Danmarks første moderne skole i Gærup. Her blev Danmark en del af den europæiske åndshistorie, og når det kommer til vores skolehistorie, spiller området omkring Brahetrolleborg en vigtig og central rolle. Gærup er således epicentret for skolens udvikling og den folkeskole, vi kender i dag.

De frivillige bag Gærup Skolemuseum arbejder hele tiden på at bevare og formidle historien om folkeskolen, der startede netop her i det sydfynske.

FORUD FOR SIN TID

Johan Ludvig Reventlow på Brahetrolleborg på Sydfyn stod bag en række markante reformer i 1700-tallet. Brahetrolleborgs initiativ til et moderne samfund indebar, at skolen skulle give eleverne forudsætninger for at færdes i samfundet som selvstændige, nyttige medborgere, der kunne deltage aktivt i lokalsamfundet. Med andre ord satte Johan Reventlow fokus på dannelsesaspektet ved at gå i skole, og han indførte således også regler for skolegangen, som var mange år forud for hans tid.

- Der var særskilte regler, fx måtte lærerne ikke tugte eleverne, drenge og piger blev undervist sammen, og han indførte skolepligt fra det 6. år. Det var slut med udenadslære, og der kom fokus på at udvikle elevernes ræsonnement og tænkning og deres evne til at reflektere, siger formand for Gærup Skolemuseum, Henrik Jessen Toft.

Det er måske selvindlysende i dag, men dengang var lærerne i almueskolen ikke nødvendigvis uddannede, og eleverne lærte primært at læse for at kunne deres katekismus udenad, og afstraffelse var en del af hverdagen i skolen.

Som noget nyt var det også hele samfundet, som i fællesskab financerede skolegangen, ligesom der blev indført undervisning i legemesøvelser samt sang og musik.

Området her er epicentret for udvikling. Johan Reventlow lavede en masterplan, der indeholdt bl.a. en fattigreform og en landbrugsreform. Her i foreningen koncentrerer vi os om skolehistorien, og det var lige her, Danmarks første skole, der fungerede som folkeskole, blev grundlagt tilbage i 1783.

Anne Kyhn, bestyrelsesmedlem

For at sikre sig gode lærere til den nye type skole finansierede Johan Ludvig Reventlow, at tre unge mænd blev sendt til undervisning på det første lærerseminarium i helstaten Danmark, der åbnede i 1781. På den måde kunne de stå klar til at undervise eleverne, efterhånden som de tre reventlowske skoler omkring Brahetrolleborg blev færdigbygget.

Eleverne blev således undervist af de uddannede lærer, og som noget ganske kontroversielt anvendte underviserne den første læsebog i Danmark, der ikke var religiøst funderet.

- Det var et meget markant skifte. Nu var der ikke kun katekismus, men derimod undervisning i dansk, biologi og praktiske fag, der var nødvendige for almuens dannelse, siger Henrik Jessen Toft.

I 1795 blev én af de unge lærere, Johannes Pade, der underviste på skolerne i Gærup og Haagerup, den første lærer, der beskrev sin pædagogiske praksis. Det var i praksis et opgør med kirken og magtspillet, og Johannes Pade blev anklaget for ukristelighed. Han tog dog til genmæle, forklarer Henrik Jessen Toft, ved at henvise til Jesus, der troede på det iboende i barnet, og at man ikke skal tugte det.

For at sikre, at lokalsamfundet havde medindflydelse på skolernes drift, blev der også nedsat en skolekommission. Denne førte omhyggeligt protokol fra deres møder, og derfor kan protokollen give nutidige øjne et indgående og levende billede af skolens daværende drift.

Protokollen bliver opbevaret i Gærup Skolemuseum og bliver betegnet som et af de vigtigste arkivalier i dansk skolehistorie.

VIGTIG FORTÆLLING AT BEVARE

Skolen i Gærup har haft forskellige anvendelser gennem tiden efter den ophørte som folkeskole i 1955. I 1975 blev bygningen omdannet til folkemindesamling, som anvendte skolestuen til udstilling. Men i lokalsamfundet var der i 2014 en kreds af folk, som mente, at 200-året for de skolelove, der gav syv års undervisningspligt for alle børn i Danmark, skulle markeres med mere end blot udstillinger. De benyttede her lejligheden til også at markere 230-året for de reventlowske skoler.

Der blev nu oprettet en arbejdsgruppe under folkemindesamlingen, som havde fokus på at skabe et skolemuseum, og i 2019 skete der en opdeling, således at skolemuseet blev en selvstændig forening.

- Vores mål er at bevare og udvikle. Skolen har en central historie i Danmarkshistorien, og Reventlow og det, som forfatteren Marie Helleberg har kaldt 'den danske revolution', skabte en forandring af samfundet til det bedste for almuen. Den historie er det vigtigt at holde levende, siger bestyrelsesmedlem af Gærup Skolemuseum Anne Kyhn.

Det viste sig hurtigt, at der var så mange fra lokalområdet, som var interesseret, at de måtte lave nye vedtægter, så bestyrelsen kunne udvides med flere medlemmer.

Arbejdsgruppen begyndte i 2014 med at tilbyde en uges historisk undervisning for alle skoler i løbet af september måned, men siden da har det taget fart med at skabe en levende historieformidling.

- Vi har avanceret siden 2014, nu tager vi på busture rundt i sognet og afholder legedage. Vi holder foredrag og afvikler skolehistoriske dage, som blandt andet indeholder en levedegørelse gennem rollespil og fortællinger af den epoke, forklarer bestyrelsesmedlem Käte Fritsdal.

Når der er historiske undervisning, bliver eleverne først ført tilbage til 1783 og oplever, hvordan en skoledag så ud på den tid. De frivillige formidlere er klædt ud og trådt ind i rollerne som datidens undervisere, så det hele opleves meget autentisk.

Om eftermiddagen kommer eleverne videre til Brahetrolleborg skole, hvor året er 1958. Her bliver det tydeligt, at retorikken på den tid var skrapere, end den var i 1783, hvor Johan Reventlows bestemmelser for behandling af eleverne gjorde sig gældende.

- Vi vil gerne have, at eleverne får en oplevelse af, at der eksisterede noget før nutiden. Ofte tror børn og unge, at tingene begyndte for ti år siden. Vi har forsøgt at give dem et indblik i historien, og hvilken betydning den har for i dag. Børnene hæfter sig især ved tiltaleformerne og det med at rejse sig for læreren, de er helt ubekendte med den adfærd, fortæller Lone Greve.

Den dramaturgiske formidling får gode tilbagemeldinger fra eleverne, der oplever at lære rigtigt meget på blot en enkelt dag i fortiden.

ET MUSEUM UDEN VÆGGE UDADTIL

Det levende museum med den skelsættende fortælling udvikler hele tiden deres repertoire. De frivillige opdagede nemlig hurtigt, at både deres aktiviteter og events var et stort tilløbsstykke. Især de skolehistoriske dage, men også deres foredrag, salonaftener og vandringer kunne tiltrække folk.

Skolemuseet tilbyder også specialarrangementer for skolebestyrelsesmedlemmer, ligesom de hvert år den 14. september fejrer Sybille Reventlows fødselsdag med en stemningsfuld lysfest i Brahetrolleborg slotspark, hvor der naturligvis er spændende, historiske fortællinger.

Besøgstallet lå i 2023 på 1.127 gæster, og med gæster, der i gennemsnit bliver 1,5 time på museet, må det konkluderes, at der er god interesse for skolehistorien.

- Når folk endeligt er her, så blomstrer de og bliver længe. Børn kommer igen og tager deres bedsteforældre med, siger Käte Fritsdal.

De frivillige skoleentusiaster mener samstemmende, at de sidder inde med en kulturhistorisk stor og oversat fortælling om Johan Reventlows indflydelse på skolen, og de håber på at kunne tiltrække endnu flere mennesker i de kommende år.

- Vi ønsker virkelig at få hul igennem med vores fantastiske historie. Det her er epicentret for rigtigt mange ting, og når man har udfordringer i skolen i dag - så kunne man jo se på opskriften fra dengang. Dét, der skete dengang, kan bruges i den nutidige debat, siger Anne Kyhn.

Du kan læse mere på www.gaerupskolemuseum.dk

De frivillige drømmer om at genskabe den gamle skolestue, som den så ud i 1783, og give bygningen en omgribende renovering. Senest har de fået fondsmidler til udearelerne, lige som Faaborg-Midtfyn Kommune har stået for nyt stråtag, ny facade og nye skorstene

Bestyrelsen fra højre, Henrik Jessen Toft, Lone Greve, Anne Kyhn, og Käte Fritsdal

Johan Ludvig Reventlow indførte flere regler for sine skolen, som var forud for hans tid, fx at lærere ikke måtte tugte eleverne. Forbrød en elev sig mod spillereglerne, kunne den udelukkes fra fællesskab ved at blive placeret i skammekrogen